

початку кримінального провадження, шляхом здійснення превентивних поліцейських заходів. Саме завдяки реалізації таких заходів можливе оперативне з'ясування ключових обставин кримінального правопорушення та відомостей про особу, яка його вчинила, для її якнайшвидшого встановлення та притягнення до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Ухвала Менського районного суду Чернігівської області від 23 грудня 2014 року. Справа № 738/2867/14-к. Провадження 1-кп/738/126/2014. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42050493>

2. Ухвала Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 13.08.2019 року. Справа №607/17667/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83807524>

3. Вирок Сосницького районного суду Чернігівської області від 10.09.2015 року. Справа № 738/2867/14-к. Провадження № 1-кп/745/28/2015. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50054995>

Левицький Андрій Олегович,

т.в.о. начальника управління
криміналістичного забезпечення Головного
слідчого управління Національної поліції
України, кандидат юридичних наук

СУЧАСНЕ КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Проблемні питання техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій набувають особливого значення в умовах повномасштабної війни в Україні, оскільки стосуються одного з ключових напрямів роботи правоохоронних органів України – документування численних військових злочинів, скоєних російськими військовослужбовцями на території нашої держави. Проблематику, пов'язану із особливостями криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів розглядали у своїх працях О.М. Дуфенюк [1], Н.М. Татарин [2], Г. К. Тетерятник [3], Ю.Є. Філіпов [4], В.М. Щевчук [5, 6], В.І Шепітько та ін. вчені-криміналісти, однак, багато її важливих аспектів ще залишаються невисвітленими.

Характеризуючи воєнні злочини як правову категорію, спеціалісти зазначають, що: 1) названі діяння є новими видами кримінальних правопорушень, які розслідують слідчі органи; 2) вони є складними у плані механізму учинення діями; 3) наслідки воєнних злочинів, як правило, постають у вигляді значної руйнації об'єктів цивільної інфраструктури, великої кількості неідентифікованих

загиблих; 4) здійснюють зазвичай знарядями та у спосіб, з переважною більшістю яких до цього не стикалися ні органи досудового розслідування, ні криміналісти; 5) суб'єктами їх вчинення є особи, що змінюють місце своєї дислокації, в тому числі перебувають на території іншої держави [2, с. 40]. Не можна не погодитися із тією думкою, що злочини, скоєні військовими російської федерації на території України, є надзвичайно масштабними, їх фіксування та розслідування потребують дослідження чималого обсягу подій, ретельного збирання значного масиву доказів і проведення численних експертиз [7, с.10].

Виходячи із зазначеного, констатуємо, що нині перед правоохоронною системою України та вітчизняною криміналістичною наукою постали нові виклики й завдання, які потребують новітніх підходів та методів вирішення.

Реалізуючи законодавчо визначені функції Національної поліції України у контексті виконання обумовлених дією воєнного стану завдань, спеціалісти-криміналісти від самого початку бойових дій проводять огляди місця події за фактами злочинів, вчинених військовослужбовцями російської федерації на деокупованих та прифронтових територіях з метою виявлення, фіксації та вилучення слідової інформації у справах, пов'язаних зі збройною агресією росії проти України. Якісне виявлення, фіксація та вилучення слідової інформації є невід'ємною частиною належного оформлення матеріалів кримінальних проваджень, які в подальшому слугуватимуть доказовою базою у Міжнародному кримінальному суді для притягнення до відповідальності як конкретних військовослужбовців-громадян російської федерації, винних у скоєнні воєнних злочинів, так і держави-агресорки у цілому та її військово-політичного керівництва.

Умови та специфіка проведення слідчих дій, змістом яких є виявлення, фіксація та вилучення слідової інформації у справах, пов'язаних із воєнними злочинами, вимагають новітніх підходів, що ґрунтуються на застосуванні спеціальних техніко-криміналістичних засобів (приладів, систем, комплексів), відповідного програмного забезпечення, а також залученні осіб, що володіють спеціальними знаннями і навичками роботи. Окремими напрямами роботи є подальше удосконалення процесуальних аспектів застосування зазначених техніко-криміналістичних засобів, а також підготовка спеціалістів.

Як свідчать військово-політичні реалії, російська військова агресія щодо України супроводжується явищами геноциду – масовим вбивством українського цивільного населення, а також скоєнням інших тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, що зумовлює необхідність роботи з об'єктами ДНК. Комплексним завданням для криміналістичних підрозділів Національної поліції України, таким чином, є встановлення (ідентифікація) загиблих осіб за ДНК, відбір зразків букального епітелію у родичів загиблих і зниклих безвісти, а

також встановлення ДНК-профілів зазначених категорій осіб з метою подальшого їх порівняння.

З початку 2022 року Національна поліція України розгорнула систему мобільних ДНК-лабораторій, що забезпечують швидкі, точні та ефективні результати роботи на місцях скоєння військових злочинів. У своїй роботі підрозділи криміналістичного забезпечення почали використовувати прилади «ANDE 6C», які за допомогою технології автоматичного швидкісного встановлення ДНК-профілю Rapid DNA, дозволяють вилучити об'єкти ДНК на місці проведення слідчої дії; відібрати, в межах дотримання процедури і правил відбору зразки букального епітелію; та протягом 90-105 хв часу встановити відповідні ДНК профілі. Перевагою застосування даного приладу є можливість його використання безпосередньо «в польових умовах», що допомагає вирішити проблему втрати доказів через несвоєчасність їх збирання та обробки. До того ж, як показує практика, прилад демонструє високу результативність при роботі зі «складними» зразками. Зокрема, йдеться про «кістковий» (довгий) протоколи – методика роботи з тілами та їх фрагментами, що зазнали значних гнілсних змін або термічного впливу.

За період застосування технології Rapid DNA було успішно відібрано декілька тисяч зразків ДНК, з яких було виділено ДНК-профілі. Дані профілі були занесені до бази «Fairs» для можливого подальшого використання шляхом порівняння. Результати були успішно використані для ідентифікації загиблих осіб, пошуку зниклих безвісти, встановленні осіб загиблих військовослужбовців, тощо. Можливості програмного забезпечення «ANDE 6C» дозволяють формувати та зберігати базу даних ДНК по всій Україні, що в подальшому слугуватиме вагомим доказовим інструментом для розслідування як воєнних, так і інших видів злочинів. Водночас, проблемних аспектів даного напрямку є: 1) відсутність єдиних вимог щодо процесуального оформлення результатів проведених досліджень; 2) відсутність налагодженої взаємодії між судово-експертними установами МВС та МОЗ України; 3) відсутність єдиної спільної бази даних ДНК.

Не менш важливим напрямом діяльності підрозділів криміналістичного забезпечення Національної поліції України у контексті сприяння розслідування воєнних злочинів є проведення оглядів місць події територій та об'єктів, що зазнали значних руйнувань, за допомогою сканера Z+F Imager 5016 та подальшого 3-D моделювання. Слідча дія проведення огляду місця події, у випадку, якщо йдеться про місця ракетних та інших обстрілів і бомбардувань, зазвичай пов'язана із труднощами об'єктивного характеру через значні масштабами руйнувань і велику площу об'єктів (особливо, коли ними є об'єкти міської інфраструктури). Окрім того, в місцях розташування таких об'єктів зберігається ризик нанесення повторних ворожих ударів по об'єкту – тобто, існує ризик загибелі чи травмування особового складу слідчо-оперативної групи при проведенні ними слідчих дій. Не

менш важливим при огляді об'єктів, що зазнали руйнувань, є чинник часу, адже лише швидка та максимально деталізована фіксація місця події дозволяє отримати максимально повну та таку, що відповідає дійсності, картину, необхідну для слідства та можливого відновлення функціоналу об'єкта.

Застосування методу 3D-моделювання за допомогою сканера Z+F Imager 5016 при оглядах місць події дозволяє якісно, з максимальним відтворенням всієї обстановки, зафіксувати обставини події, причому, в найкоротші терміни та із мінімальним використанням людського ресурсу, а також створити 3D модель об'єкта (місця події). Метод 3D-сканування значно скорочує час проведення оглядів та перебування поліцейських в потенційно-небезпечній зоні, оскільки дозволяє дистанційно зафіксувати пошкодження великих будівель, споруд і територій (наприклад, багатоквартирних будинків, вулиць, торговельних центрів, мостів, об'єктів інфраструктури); відтворити моделювання та комбінування зображень відсканованих об'єктів; здійснити візуалізацію та презентацію збірної моделі. У цілому, фіксацію огляду місця події за допомогою 3D-сканера, оцінюємо як високорезультативний та ефективний напрям застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів при проведенні слідчих дій у процесі розслідування воєнних злочинів, одну із актуальних складових воєнної криміналістики.

Ще одним новітнім напрямом діяльності підрозділів криміналістичного забезпечення Національної поліції України у процесі розслідування воєнних злочинів, є детальна фото- та відеофіксація територій за допомогою безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Зокрема, така методика використовується під час оглядів місця події для детальної фото- та відеофіксації масштабів руйнування населених пунктів, доріг, об'єктів цивільної та критичної інфраструктури. Використовуючи отримані матеріали, криміналісти разом зі слідчими складають плани, схеми, фототаблиці тощо, долучаючи їх до протоколів ОМП. Аналіз наявних даних підтверджує високу результативність зазначеного напрямку діяльності, особливо на прифронтових та деокупованих територіях, які залишаються замінованими чи досяжними для ворожого вогневого ураження. Використання ж БПЛА забезпечує умови відносно безпечного та якісного дистанційного огляду. Враховуючи зазначені позитивні аспекти використання БПЛА як напрямку діяльності підрозділів криміналістичного забезпечення у розслідуванні воєнних злочинів, акцентуємо на необхідності системної роботи щодо набуття спеціалістами-криміналістами Національної поліції України навичок пілотів БПЛА, а також удосконалення навичок роботи з відповідним програмним забезпеченням – Ріх4D, яке дозволяє створювати якісні орто- фотоплани, 3D моделі будівель та ділянок місцевості.

Підсумовуючи зазначене наголосимо, що використання передового досвіду застосування сучасних техніко-криміналістичних засобів на місці події є пріоритетним завданням спеціалістів-

криміналістів слідчих підрозділів Національної поліції України у контексті забезпечення повноцінного, якісного та максимального збору доказів під час розслідування воєнних злочинів.

Визначаючи загальні перспективи розвитку криміналістичної науки та практики в умовах війни, зазначимо, що, незважаючи на певні позитивні зміни, криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції України потребує якісної модернізації і «перезавантаження», змістом яких мають стати, зокрема: подальший розвиток таких напрямів діяльності, як встановлення (ідентифікація) загиблих осіб з використанням приладу «ANDE 6С»; здійснення огляду місця події, територій та об'єктів допомогою сканера Z+F Imager 5016; здійснення детальної фото- та відеофіксації територій за допомогою БПЛА. Зазначені напрями пов'язані, передовсім із застосуванням новітніх методик та криміналістичних засобів, і розглядаються як ефективні засоби вирішення певних завдань в умовах активних бойових дій. Необхідними кроками у зазначеному напрямі є: 1) удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства, пов'язаного із воєнними злочинами; 2) розроблення теоретико-методологічних засад та науково-практичних рекомендацій щодо зазначених напрямів діяльності криміналістичних підрозділів; 3) розвиток системи підготовки та перепідготовки спеціалістів-криміналістів у галузі воєнної криміналістики.

Список використаних джерел

1. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. Вип. 4. С. 369–374. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-4/88

2. Татарин Н. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*: тези доп. Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків: ХНУВС, 2022. С. 40–44.

3. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи: монографія. Одеса, 2021. 500 с.

4. Філіпов Ю.Є. Особливості техніко-криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: Зб. наукових праць. Київ, Нац. акад. внутр. справ. 2022. URL: <https://elar.naiua.kiev.ua/items/e36c3b54-f0f4-41ce-b760-1306df45d6d4>.

5. Шевчук В. М. Перезавантаження криміналістики в умовах війни: проблеми, завдання, перспективи. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії Російської Федерації*: тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). - Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 40–47.

6. Шевчук, Віктор. Сучасні проблеми криміналістики в умовах війни та глобальних загроз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Випуск 3 (28). С. 11–27 URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal>.

7. Шепітько В. Теоретико-методологічна модель криміналістики та її нові напрями. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 3 (25). С. 9–20. DOI: 10.32353/khrife.3.2021.02.

Лелюк Тетяна Іванівна,

докторант кафедри криміналістики
та судової експертизи Національної академії
внутрішніх справ, доктор філософії з галузі
знань 081 «Право»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

З огляду на той факт, що внаслідок повномасштабного вторгнення на територію нашої держави, стрімкого зростання воєнних кримінальних правопорушень, неабиякого значення набуває організація міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю, в діяльності міжнародних правоохоронних організацій.

Зокрема, як слушно зазначає Ю.М. Черноус, питання, які стосуються міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, традиційно привертають інтерес наукової спільноти через об'єктивні причини, пов'язані з необхідністю боротьби зі злочинністю, однак передусім увага звертається саме на діяльність сторони обвинувачення, розслідування міжнародних злочинів, злочинів міжнародного характеру чи інших злочинів із «міжнародними зв'язками» [1, с. 158].

Серед важливих умов успіху в організації розслідування кримінальних правопорушень є налагодження ефективної співпраці між уповноваженими органами держав, які беруть участь такої діяльності.

В юридичній літературі міжнародне співробітництво означає цілеспрямовану й постійну, спільну й узгоджену, широку за масштабами й різноманітну за формами і напрямками, організаційно-правового, пошукового, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення завдань, що ставляться перед правоохоронними органами [2, с. 92].

Таким чином, поняття «міжнародне співробітництво» охоплює ширший обсяг взаємодії між уповноваженими органами різних держав у їх спільній діяльності по боротьбі із злочинністю, який полягає у спільній діяльності міжнародних організацій, міждержавних інституцій, органів державної влади та місцевого самоврядування,